

نقشه جدید فشار بر رسانه‌ها در ۲۰۲۶

گروه بین‌الملل: در ۲۰۲۶، خبر همچنان منتشر می‌شود، اما مسیر رسیدن آن به مخاطب پیچیده‌تر از گذشته شده است. روزنامه‌نگاری که زمانی بیشتر با خطر توقیف، سانسور مستقیم یا فشارهای سیاسی شناخته می‌شد، امروز با مجموعه‌ای از چالش‌های هم‌زمان مواجه است؛ از قوانین محدودکننده و پرونده‌های قضایی گرفته تا نظارت دیجیتال، حملات سایبری، بحران مالی رسانه‌ها و موج گسترده اطلاعات نادرست.

فضای رسانه‌ای جهان در سال‌های اخیر نشان داده است که محدود کردن جریان اطلاعات دیگر فقط به بستن یک روزنامه یا بازداشت یک خبرنگار خلاصه نمی‌شود. در بسیاری از کشورها، کنترل رسانه به فرآیندی پیچیده تبدیل شده که از مسیرهای مختلف عمل می‌کند؛ گاهی با ابزار قانون، گاهی با فشار اقتصادی و گاهی با فناوری‌هایی که امکان نظارت و محدودسازی گسترده‌تر را فراهم کرده‌اند.

آخرین ارزیابی‌های جهانی درباره وضعیت آزادی مطبوعات نیز نشان می‌دهد شرایط فعالیت رسانه‌ای در جهان دشوارتر شده است. برای نخستین بار در تاریخ این ارزیابی‌ها، بیش از نیمی از کشورهای جهان در دو سطح «دشوار» یا «بسیار جدی» قرار گرفته‌اند و میانگین وضعیت آزادی رسانه به پایین‌ترین سطح خود رسیده است. همچنین در بسیاری از کشورها، شاخص‌های مربوط به قوانین محدودکننده، فشارهای سیاسی و شرایط اقتصادی رسانه‌ها با افت همراه بوده است.

این وضعیت نشان می‌دهد مسئله آزادی رسانه دیگر تنها یک موضوع صنفی برای خبرنگاران نیست؛ بلکه با کیفیت حکمرانی، شفافیت، پاسخ‌گویی دولت‌ها و حق شهروندان برای دسترسی به اطلاعات ارتباط مستقیم دارد.

کشورهای درگیر بحران رسانه

در برخی کشورهای جهان، محدودیت رسانه به مرحله‌ای رسیده که رسانه مستقل عملاً امکان فعالیت گسترده ندارد. کره شمالی یکی از نمونه‌های شناخته‌شده در این زمینه است؛ کشوری که کنترل شدید بر جریان اطلاعات، دسترسی شهروندان به منابع خبری مستقل را بسیار محدود کرده است. چین نیز الگویی متفاوت از کنترل رسانه ارائه می‌دهد. این کشور در کنار توسعه گسترده فناوری، یکی از پیچیده‌ترین سیستم‌های مدیریت اطلاعات دیجیتال را ایجاد کرده است. کنترل پلتفرم‌های اینترنتی، محدودیت بر برخی محتواها و استفاده از ابزارهای فناوریانه برای مدیریت فضای آنلاین، نمونه‌هایی از این مدل هستند.

در روسیه نیز پس از آغاز جنگ اوکراین، فشار بر رسانه‌های مستقل افزایش یافت و قوانین مرتبط با انتشار اطلاعات درباره ارتش و مسائل امنیتی، فضای فعالیت بسیاری از خبرنگاران را محدود کرد. بسیاری از رسانه‌های مستقل تعطیل شدند یا فعالیت خود را از خارج از کشور ادامه دادند.

میانمار نیز پس از کودتای نظامی ۲۰۲۱ نمونه دیگری از برخورد سخت با رسانه‌ها بود؛ جایی که خبرنگاران با بازداشت، تعطیلی رسانه‌ها و محدودیت شدید ارتباطی مواجه شدند.

وجه مشترک این نمونه‌ها، استفاده از ترکیبی از ابزارهای سیاسی، حقوقی و فناوریانه برای کنترل جریان اطلاعات است؛ روشی که نشان می‌دهد سانسور در جهان امروز دیگر تنها به معنای جلوگیری از انتشار خبر نیست، بلکه به مدیریت مسیر تولید، انتشار و دیده شدن اطلاعات تبدیل شده است.

اقتصاد رسانه: بحران خاموشی که استقلال خبر را تهدید می‌کند

یکی از مهم‌ترین تهدیدهای پیش روی رسانه‌ها در سال ۲۰۲۶، نه از جنس سیاسی، بلکه اقتصادی است. بسیاری از رسانه‌های جهان با کاهش درآمدی سنتی، افت فروش نسخه‌های چاپی و کاهش سهم تبلیغات مواجه شده‌اند.

ظهور شبکه‌های اجتماعی و موتورهای جست‌وجو، بخش بزرگی از بازار تبلیغات را تغییر داده است. مخاطبان نیز بیش از گذشته خبر را از طریق پلتفرم‌های دیجیتال دریافت می‌کنند؛ پلتفرم‌هایی که الزاماً مدل اقتصادی پایداری برای رسانه‌های تولیدکننده محتوا ایجاد نکرده‌اند.

نتیجه این تغییرات، کوچک شدن بسیاری از تحریریه‌ها، کاهش تعداد خبرنگاران و محدود شدن گزارش‌های تحقیقی است. رسانه‌ای که منابع کافی برای حفظ نیروی انسانی حرفه‌ای ندارد، توان کمتری برای بررسی عمیق مسائل و نظارت بر عملکرد نهادهای قدرت خواهد داشت.

در ایران نیز اقتصاد رسانه یکی از مسائل مهم سال‌های اخیر بوده است. بسیاری از رسانه‌ها با افزایش هزینه‌های تولید، کاهش درآمد تبلیغاتی و دشواری جذب مخاطب مواجه‌اند. این شرایط باعث شده برخی رسانه‌ها برای ادامه فعالیت، به سمت کاهش هزینه‌ها، کوچک کردن تیم تحریریه یا تغییر مدل فعالیت خود حرکت کنند.

استقلال رسانه بدون استقلال اقتصادی دشوار خواهد بود. حتی در کشورهایی که محدودیت‌های قانونی کمتری وجود دارد، رسانه‌ای که منابع مالی پایدار ندارد، در برابر فشارهای بیرونی آسیب‌پذیرتر خواهد بود.

آینده رسانه؛ رقابت میان اعتماد و سرعت

یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های رسانه در سال ۲۰۲۶، رقابت میان سرعت انتشار و حفظ اعتماد مخاطب است. شبکه‌های اجتماعی باعث شده‌اند خبر در کوتاه‌ترین زمان ممکن منتشر شود، اما همین سرعت بالا، خطر انتشار اطلاعات نادرست را نیز افزایش داده است.

در چنین شرایطی، ارزش اصلی رسانه‌های حرفه‌ای دیگر فقط سرعت انتشار نیست؛ بلکه اعتبار، دقت و توانایی تحلیل اطلاعات است.

رسانه‌ای که بتواند میان سرعت و صحت تعادل ایجاد کند، شانس بیشتری برای حفظ مخاطب خواهد داشت. به همین دلیل، بسیاری از رسانه‌های معتبر جهان سرمایه‌گذاری بیشتری روی روزنامه‌نگاری داده‌محور، راستی‌آزمایی و گزارش‌های تحقیقی انجام می‌دهند.

در مقابل، گسترش اخبار جعلی، استفاده سیاسی از اطلاعات نادرست و تولید محتوای مصنوعی با کمک هوش مصنوعی، تهدیدهایی هستند که می‌توانند اعتماد عمومی به رسانه‌ها را کاهش دهند.

در این میان، خبرنگاران با یک مأموریت دوگانه مواجه‌اند: از یک سو باید در برابر محدودیت‌های سیاسی و اقتصادی مقاومت کنند و از سوی دیگر، اعتماد مخاطبان را در محیطی که اطلاعات نادرست به‌سرعت منتشر می‌شود، حفظ کنند.

آزادی رسانه؛ آزمونی برای میزان تحمل نقد

افزایش می‌دهد. وضع قوانین مبهم، افزایش مجازات‌های مرتبط با انتشار اطلاعات، محدود کردن دسترسی خبرنگاران به منابع رسمی و ایجاد فشار بر خانواده یا شبکه ارتباطی روزنامه‌نگاران، نمونه‌هایی از این روش‌ها هستند.

در فضای دیجیتال نیز ابزارهای تازه‌ای به میدان آمده‌اند. فیلترینگ گسترده، محدودسازی سرعت اینترنت، نظارت بر ارتباطات آنلاین و استفاده از سامانه‌های هوشمند برای شناسایی و حذف محتوا، باعث شده سانسور از شکل سنتی فاصله بگیرد. در این مدل، هدف همیشه حذف کامل یک خبر نیست؛ گاهی کافی است انتشار آن دشوارتر، کندتر یا پرهزینه‌تر شود. در چنین شرایطی، بخشی از رسانه‌ها پیش از آنکه با دستور مستقیم مواجه شوند، به دلیل نگرانی از پیامدهای احتمالی، دست به محدود کردن خود می‌زنند. این پدیده که به خودسانسوری شناخته می‌شود، یکی از مهم‌ترین پیامدهای فشار بر رسانه‌هاست. زیرا حتی در شرایطی که یک خبر به‌طور رسمی ممنوع نشده باشد، فضای ترس و نااطمینانی می‌تواند مانع انتشار آن شود.

نکته مهم این است که فشار بر رسانه‌ها فقط از سوی حکومت‌ها اعمال نمی‌شود. در بسیاری از کشورها، ضعف مدل اقتصادی رسانه، کاهش درآمدی تبلیغاتی و انتقال بخش بزرگی از بازار اطلاع‌رسانی به پلتفرم‌های فناوری، توان رسانه‌های مستقل را کاهش داده است.

رسانه‌ای که منابع مالی کافی ندارد، امکان انجام گزارش‌های تحقیقی گسترده، حفظ خبرنگاران حرفه‌ای و مقاومت در برابر فشارهای بیرونی را نیز کمتر خواهد داشت. به همین دلیل، بحران اقتصادی رسانه به یکی از عوامل مهم تضعیف روزنامه‌نگاری مستقل تبدیل شده است.

سانسور در عصر دیجیتال

تصور سنتی از سانسور، حذف یک خبر، توقیف یک نشریه یا جلوگیری از انتشار یک گزارش بود. اما در سال ۲۰۲۶، شکل‌های جدیدتری از کنترل اطلاعات به وجود آمده است.

در بسیاری از کشورها، به جای ممنوعیت مستقیم، از روش‌هایی استفاده می‌شود که هزینه تولید و انتشار خبر را

رسانه در هر جامعه‌ای یکی از مهم‌ترین ابزارهای نظارت عمومی محسوب می‌شود. خبرنگاران نه تنها وظیفه انتقال خبر را بر عهده دارند، بلکه نقش مهمی در بررسی عملکرد نهادهای قدرت، آشکار کردن مشکلات اجتماعی و ایجاد امکان گفت‌وگوی عمومی ایفا می‌کنند.

به همین دلیل، محدودیت علیه رسانه‌ها معمولاً نخستین نشانه کاهش ظرفیت یک جامعه برای پذیرش نقد است. هرچه فضای فعالیت خبرنگاران محدودتر شود، فاصله میان واقعیت‌های موجود در جامعه و اطلاعات رسمی افزایش پیدا می‌کند.

در سال ۲۰۲۶، بسیاری از خبرنگاران در کشورهای مختلف جهان با شرایطی روبه‌رو هستند که فعالیت حرفه‌ای آن‌ها را دشوار کرده است. برخی با خطر بازداشت یا پیگرد قضایی مواجه‌اند، برخی دسترسی خود به منابع خبری را از دست داده‌اند و گروهی دیگر به دلیل مشکلات مالی رسانه‌ها، امنیت شغلی خود را از دست داده‌اند.

وضعیت رسانه در ایران نیز مانند بسیاری از کشورهای جهان، تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل سیاسی، حقوقی، اقتصادی و فناوریانه قرار دارد. فعالیت خبرنگاران و رسانه‌ها در ایران طی سال‌های گذشته با چالش‌هایی مانند محدودیت دسترسی به اطلاعات، فشارهای حقوقی، فیلترینگ گسترده فضای مجازی، کاهش منابع مالی رسانه‌ها و دشوارتر شدن فعالیت حرفه‌ای مواجه بوده است.

در ساختار رسانه‌ای ایران، یکی از مهم‌ترین چالش‌ها، مرزهای پیچیده میان اطلاع‌رسانی حرفه‌ای و محدودیت‌های قانونی است. خبرنگاران برای پوشش بسیاری از موضوعات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی ناچارند با چارچوب‌های مشخصی فعالیت کنند؛ چارچوب‌هایی که در برخی موارد، دامنه انتشار خبر و امکان انجام گزارش‌های تحقیقی را محدود می‌کند.

در سال‌های اخیر، فضای رسانه‌ای ایران بیش از گذشته تحت تأثیر تحولات فضای مجازی قرار گرفته است. شبکه‌های اجتماعی به یکی از مهم‌ترین منابع دریافت خبر برای بخش بزرگی از جامعه تبدیل شده‌اند، اما هم‌زمان محدودیت‌های

دسترسی به برخی پلتفرم‌ها، کاهش سرعت اینترنت و مشکلات مربوط به دسترسی آزاد به اطلاعات، فعالیت رسانه‌ای در این فضا را دشوار کرده است.

از سوی دیگر، رسانه‌های رسمی و خصوصی با یک چالش اقتصادی جدی نیز روبه‌رو هستند. کاهش درآمدی تبلیغاتی، افزایش هزینه‌های تولید محتوا، کاهش قدرت خرید مخاطبان و تغییر رفتار مصرف‌کننده، فشار مضاعفی بر مدل اقتصادی رسانه‌ها وارد کرده است.

این وضعیت فقط مختص ایران نیست و بسیاری از رسانه‌های جهان با آن مواجه‌اند، اما در کشورهایی که فضای فعالیت رسانه‌ای با محدودیت‌های قانونی و سیاسی همراه است، مشکلات اقتصادی می‌تواند تأثیر بیشتری بر استقلال رسانه‌ها بگذارد.

خبرنگار در عصر جدید؛ از خطر بازداشت تا فرسودگی شغلی تصویر خبرنگار در جهان امروز تنها فردی نیست که با خطر سانسور مستقیم مواجه است. بسیاری از روزنامه‌نگاران در سال ۲۰۲۶ با مجموعه‌ای از فشارهای هم‌زمان روبه‌رو هستند که فعالیت حرفه‌ای آن‌ها را دشوار می‌کند.

جهان در برابر دو مسیر؛ محدودیت بیشتر یا بازگشت اعتماد

بگیرد. امروز بخش بزرگی از اخبار و روایت‌های اجتماعی ابتدا در فضای مجازی شکل می‌گیرد و سپس رسانه‌های رسمی به آن می‌پردازند. این تغییر، فرصت‌ها و تهدیدهایی هم‌زمان ایجاد کرده است. فرصت از این جهت که امکان شنیده شدن صداهای مختلف افزایش یافته، و تهدید از این جهت که انتشار اطلاعات نادرست، شایعات و اخبار تأییدنشده نیز آسان‌تر شده است.

در چنین شرایطی، نقش رسانه‌های حرفه‌ای اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. رسانه‌ای که بتواند خبر دقیق، تحلیل قابل اعتماد و گزارش‌های مستند ارائه کند، می‌تواند جایگاه خود را در میان مخاطبان حفظ کند.

با این حال، تحقق چنین مسیری نیازمند فراهم شدن شرایطی است که در آن خبرنگاران بتوانند با امنیت شغلی بیشتر، دسترسی مناسب‌تر به اطلاعات و امکان فعالیت حرفه‌ای گسترده‌تر کار کنند.

ساختارهای سیاسی و اجتماعی نیز بستگی دارد. جامعه‌ای که رسانه مستقل را تهدید تلقی کند، معمولاً با کاهش شفافیت و افزایش فاصله میان واقعیت اجتماعی و روایت رسمی مواجه می‌شود. در مقابل، جوامعی که امکان فعالیت حرفه‌ای خبرنگاران را فراهم می‌کنند، ظرفیت بیشتری برای اصلاح خطاها، حل بحران‌ها و افزایش اعتماد عمومی خواهند داشت.

ایران و آینده رسانه

در ایران نیز آینده رسانه تحت تأثیر دو روند هم‌زمان قرار دارد؛ از یک طرف، جامعه بیش از گذشته به دنبال دسترسی سریع به اطلاعات است و فضای دیجیتال نقش پررنگی در انتقال اخبار پیدا کرده است. از طرف دیگر، رسانه‌ها همچنان با چالش‌هایی مانند محدودیت‌های قانونی، مشکلات اقتصادی و تغییر رفتار مخاطبان مواجه هستند. رشد شبکه‌های اجتماعی باعث شده انحصار تولید و انتشار خبر از رسانه‌های سنتی فاصله

سخن پایانی

شناخت دقیق مسائل، نقد عملکرد نهادها و تصمیم‌گیری آگاهانه شهروندان نیز دشوارتر خواهد شد.

جهان ۲۰۲۶ نشان می‌دهد نبرد اصلی رسانه دیگر فقط بر سر انتشار خبر نیست؛ بلکه بر سر حفظ اعتماد، اعتبار و امکان دسترسی آزاد به اطلاعات است. آینده روزنامه‌نگاری به این بستگی دارد که جوامع تا چه اندازه حاضر باشند نقش رسانه مستقل را به عنوان یکی از پایه‌های توسعه و حکمرانی کارآمد بپذیرند.

اقتصادی رسانه‌ها، تغییرات فناوری، گسترش اطلاعات نادرست و کاهش اعتماد عمومی نیز مواجه‌اند. در چنین شرایطی، حفظ استقلال حرفه‌ای رسانه‌ها به یکی از مهم‌ترین مسائل جوامع تبدیل شده است.

آزادی رسانه صرفاً یک مطالبه صنفی برای خبرنگاران نیست؛ بخشی از زیرساخت یک جامعه شفاف و پاسخ‌گو محسوب می‌شود. هر اندازه امکان فعالیت مستقل رسانه‌ها کاهش پیدا کند، امکان

آزادی رسانه در سال ۲۰۲۶ بیش از هر زمان دیگری با مجموعه‌ای از چالش‌های پیچیده روبه‌رو است.

سانسور دیگر تنها به معنای حذف یک خبر یا تعطیلی یک رسانه نیست؛ بلکه مجموعه‌ای از فشارهای سیاسی، اقتصادی، حقوقی و فناوریانه است که می‌تواند مسیر تولید و انتشار اطلاعات را دشوار کند.

خبرنگاران امروز نه فقط با خطر محدودیت، بلکه با بحران